

Normalizace, čas pro římsologii

Literární středa – Nekončící protialkoholní dýchánek, naši Němci a slibné české krimi

Léta husákovská mají ve standardním pojetí zvuk právem pochmurný. Světlejší stránkou tohoto období byl však fakt, že jeho bezčasí poskytovalo dostatek času pro aktivity, na které by za normálních poměrů onen čas asi nebyl. Třeba na římsologii.

Římsologie je těžko definovatelný fenomén, jenž, jak by možná řekli římsologové, se definuje sám sebou. Společnost, která se jí věnovala, se plným jménem nazývala (a stále nazývá) Protialkoholní společnost doktora Řimsy a vzešla z pražské studentské bohémy začátku 70. let. Navazovala samozřejmě na uvolněnou a nesešňorovanou atmosféru umělecké bohémy 60. let a v něčem se podobala mnohemamnohem populárnější cimrmanologii – základní rozdíl byl ovšem v tom, že nebyla určena publiku. Během její normalizační existence o ní věděli nejspíše jen její členové, což ale neznamená, že šlo o organizaci tajnou – o střet s mocí jí v žádném případě nešlo a sama moc by měla dosti problém najít na ní něco, co by jí mělo vadit. Po listopadu '89, kdy působila dál, nijak na svém mediálním obraze nepracovala, takže lze přepokládat, že jde o jev dosud neznámý i nyní.

Vzhledem k tomu, že se scházela po hospodách a taková setkání byla provázena konzumací alkoholu, především tedy piva, mohla se z vnějšího pohledu jevit jako hospodská společnost trochu ukecanějších intelektuálů, kteří pro svůj vlastní alkoholismus nalézají vzdělanecké alibi. Tomu však odporuje mimořádná a skutečně imponující promyšlenost a strukturovanost jejich činností a zájmů, která navzdory plebejskému maskování nesla znaky vysoké a elitní kultury.

Podrobnými dějinami, projevy, zákrutami a odbočkami na čtyřicetileté cestě římsologie se zabývá kniha olomoucké badatelky Lenky Pořízkové, která před pár týdny vyšla v Pasece – a spřátelených firmách. To nakladatelství není náhodné, ba je jediné možné. Vždyť i ono povstalo – hned zkraje roku 1990 – právě z ducha římsologie, k níž jeho zakladatel Ladislav Horáček náležel a zvoleným názvem se hlásil (viz dále). Dalo by se říci, že kniha je de facto i jakousi kronikou Paseky, tedy jednoho z nejvýznamnějších polistopadových českých nakladatelství, byť tedy nepřímou a jen v její zadní části. Zcela jistě je portrétem složitého a originálního milieu, které má své místo v povahopise českého posrpnového intelektuálního a jeho slepých uliček, které se však mohly jevit východiskem z marasmu mnohem horšího.

Věda věd

Pořízková krok za krokem sleduje zrod a vývoj římsologie, přičemž hlavní směr výkladu provází stálými, hutnými a nutnými odbočkami do větví se oblastí. Z podstaty věci je takový popis neukončitelný, neboť sama římsologie za jeden ze svých znaků považuje bezbřehost: římsologické může být všechno, co je tak rozpoznáno. Od začátku byla pro způsob, jímž se římsologie rozvíjela, typická hravost jako způsob poznání, úcta k mystifikaci a intelektuální elitářství: římsologie nebyla ani náhodou pro každého. Tyto tři pilíře nikoli náhodou připomínají slavné „tři zdroje marxismu“, jenž se nemohl na vzniku a charakteru „vědy“ neprojevit. Její důsledná „vědeckost“, demonstrována produkcí více méně bizarních traktátů, vycházela z parodie oficiální katedrové vědy, již by se za normálních okolností „římsologové“ věnovali. Jak říká jeden ze zakladatelů muzikolog Julius Hůlek, římsologie „nahrazovala absenci možnosti dělat opravdovou vědu – nebyli jsme v partaji, a o vědecké

kariéře jsme si tudíž mohli nechat jen zdát. Této vážné substituci jsme ale dali rozměr bohapusté legrace.“ Odkrytí pevniny Legrace a zmíněná bezbřehost ale neznamená, že by římsologii chybělo jádro. Dokonce jí nechybí ani počátek, kdy bylo toto jádro uchopeno. Badatelka Pořízková uvádí, že se tak stalo v pondělí 7. srpna 1972, kdy se onen student muzikologie Julius Hůlek probudil ze včerejší oslavy narozenin spolužáka Jiřího Kašeho u něj doma v Hradci Králové. Oba přátelé se pak naobědvali, a než opět vyrazili do hostince, pohroužili se do četby prvorepublikových protialkoholních příruček, které našli u Kašových. Zvláště je zaujala brožura, jejímž autorem byl Vojta Beneš, bratr známějšího prezidenta. V ní byla uveřejněna reklama na sanatorium dr. Šimsy v Krči u Prahy, čemuž by možná ještě nevěnovali pozornost.

Foto popis | U sanatoria dr. Šimsy. Julius Hůlek a Vítězslav Čížek před zahájením I. římsologického kongresu

Shodou okolností však byli oba nadšenými čtenáři Váchalova *Krvavého románu*, který vyšel knižně v roce 1970 v nákladu jedenácti tisíc výtisků. Vydání tohoto zvláštního textu, který Váchal „vytvořil“ (platí to doslova, neboť Váchal knihy „nepsal“, nýbrž rovnou tiskl) v roce 1924, provázelo a pak umocnilo vznik váchalovského kultu. Jeho projevem byla právě podrobná četba *Krvavého románu*, toho Mistrova nejpřístupnějšího díla: v něm byla tato obliba srovnatelná s lidovější četbou Švejka.

Zde nutná vsuvka. Jedním z takových čtenářů byl právě pozdější nakladatel Ladislav Horáček, který odsud právě vzal název pro svou firmu, neboť jedním ze jmen Váchalova alter ega byl právě onen Paseka. Horáčkova vášeň pro *Krvavý román* však předtím vyústila v pokus o doslovný filmový přepis románu. Práce ryze amatérského typu obsáhla několik kapitol a dosáhla rozměru čtyř a půl hodiny – celý film zhlédly jen osoby zvláště věci zaujaté – především herci. Konec vsuvky.

Studenti Hůlek a Kaše prý ještě téhož srpnového dne roku 1972 při listování *Krvavým románem* narazili na kapitolu „V sanatoriu doktora Řimsy“, což v nich nemohlo nevyvolat údiv. Propojením fikčního, parodického a groteskního světa obdivovaného Josefa Váchala (1884–1969) a reálného, avšak již do historie odsunutého světa protialkoholních kampaní a „method“ skutečného dr. Šimsy (1865–1945) se odkryla fascinující neznámá pevnina, po které se oba přátelé rozhodli vydat. Vydrželo jim to celý život, přičemž pochopitelně tato výprava procházela různými proměnami.

Badatelka Pořízková, byť o dobrých čtyřicet let mladší než typický řimsolog, navíc handicapovaná alergií, která způsobuje, že nemůže pít pivo (to jí ale na druhé straně možná umožnilo tak náročnou práci dovést do konce), shromáždila v knize celou sumu řimsologického vědění a konání, které, přestože těžko kdy vstoupí do panteonu národní kultury, své místo v něm má. V tom je ten paradox.